

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

КОНЦЕПЦИЈА

**ЗА МАТУРА И ЗА ЗАВРШЕН ИСПИТ
ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
СО ЧЕТИРИГОДИШНО ТРАЕЊЕ
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

– ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊА –

Скопје, 2007

Работна група за изработка на Концепцијата:

Раководител: д-р Ласте Спасовски

Членови: Бојана Нацева

д-р Гоце Коларовски

м-р Горица Мицковска

Ѓорѓи Андреевски

д-р Насе Кондовски

Гордана Трајкова-Костовска

Крсте Василевски

м-р Бети Ламева

Агим Рушити

Лирие Реџеџи

Виолета Грујевска

Трајче Ѓорѓијевски

Снежана Димовска

Тања Андонова – Митревска

Кирил Камилев

Концепцијата за матура и за завршен испит во јавното средно образование во Република Македонија е предложена од Државниот матурски одбор и усвоена со решение на министерот за образование и наука, бр. 11-6099/2 од 10.10.2005 година.

Работна група за измени и дополнувања на Концепцијата:

Катица Спасовска – Бинчева

Виолета Грујевска

Ѓорѓи Андреевски

во соработка со советниците од Секторот за вреднување на постигањата на учениците – БРО и Центарот за стручно образование.

Измените и дополнувањата на Концепцијата за матура и за завршен испит во средното образование со четиригодишно траење во Република Македонија се предложени од Државниот матурски одбор и усвоени со решение на министерот за образование и наука, бр. 07-8238/5 од 10.10.2007 година.

СОДРЖИНА

1. ПРИЧИНИ ЗА ИНОВИРАЊЕ НА ИСПИТИТЕ НА КРАЈОТ ОД СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	5
2. ПОЈДОВНИ ОСНОВИ ЗА КОНЦИПИРАЊЕ НА ИСПИТИТЕ НА КРАЈОТ ОД ЧЕТИРИ-ГОДИШНОТО СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	7
3. ВИЗИЈА ЗА МАТУРАТА И ЗА ЗАВРШНИОТ ИСПИТ	8
3.1. Цели на матурата и на завршниот испит	9
3.2. Очекувани придобивки	9
4. МОДЕЛИ НА ИСПИТИ	12
4.1. Државна матура во гимназиското образование	15
4.2. Училишна матура во гимназиското образование	17
4.3. Државна матура во четиригодишното средно стручно образование	19
4.4. Завршен испит во четиригодишното средно стручно образование	21
4.5. Државна матура во средното уметничко образование	23
4.6. Училишна матура во средното уметничко образование	26
5. НАЧИН НА ОЦЕНУВАЊЕ	28
6. КРИТЕРИУМИ ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ ЗА ПОЛАГАЊЕ И ИЗБОР НА ПРОЕКТНИ ЗАДАЧИ	29

1

ПРИЧИНИ ЗА ИНОВИРАЊЕ НА ИСПИТИТЕ НА КРАЈОТ ОД СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Реформите во средното образование во Република Македонија започнаа со донесувањето на новиот Закон за средно образование во 1995 година. Во октомври 1996 година беа усвоени документите *Програмска структура на средното образование* и *Образовни профили во средното стручно образование*.

Во 1997 година беше подготвена ФАРЕ – програмата за реформа на средното стручно образование и обука во Република Македонија, која почна да се реализира од учебната 1999/2000 година во определен број средни стручни училишта. Основна цел на реформата беше да се развие систем на средно стручно образование и обука насочен кон барањата на пазарот на трудот.

Новиот Наставен план и програмите за гимназиското образование почнаа да се применуваат од учебната 2001/2002 година. Целта на промените во гимназиското образование беше да се подигне квалитетот на гимназиското образование со што ќе се овозможи подобра подготовка на учениците за продолжување на образованието. Најзначаен сегмент од промените во Наставниот план и програмите е тоа што на учениците им се дава поголема можност за избор на наставни предмети што ќе ги изучуваат. Притоа целите во програмите примарно

упатуваат кон организирање на наставен процес и учење во функција на развој на повисоките когнитивни способности, примена на знаења и оспособување за доживотно учење.

Согласно концепциските и содржинските промени на гимназиското, четиригодишното стручно образование и уметничкото образование, потребни се и промени во испитите на крајот од средното образование. Потребата од промени произлегува и од воочените слабости на постојните испити на крајот од средното образование кои немаа повратно влијание на квалитетот на образовниот процес и не беа доволно добра основа за селекција при упис во високото образование.

Воведувањето на централизиран испит на крајот од средното образование е во функција на контрола на квалитетот и подобрување на квалитетот на средното образование. Резултатите од постигањата на учениците можат да послужат како основа за дијагностицирање на добрите страни, но, во исто време, и на слабостите во системот на средното образование. Овие сознанија ќе им послужат на креаторите на образовната политика во нашата земја за планирање на стратегии и за преземање на активности во функција на подобрување на квалитетот на образованието.

2

ПОЈДОВНИ ОСНОВИ ЗА КОНЦИПИРАЊЕ НА ИСПИТИТЕ НА КРАЈОТ ОД ЧЕТИРИГОДИШНОТО СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

ефинирањето на концептот за испитите во четиригодишното средно образование се базира на општите принципи и цели во новите програмски документи. Основните принципи врз основа на кои се засновани предложените решенија за испитите се:

- природ ориентиран кон ученикот;
- испитите се интегрален дел на образовниот процес;
- испитите се показател за постигањата во средното образование;
- функционално поврзување на средното образование со високото образование и со пазарот на трудот.

Конципирањето на испитите на крајот од четиригодишното средно образование се темели на реализацијата на пробните екстерни испити во Р. Македонија, како и на сознанијата од ваквите испити во развиените европски земји.

3

ВИЗИЈА ЗА МАТУРАТА И ЗА ЗАВРШНИОТ ИСПИТ

3

Завршувањето на средното образование кај нас, како и во најголем број земји во светот, се совпаѓа со полнолетството, а претставува и претвртница во животот на младиот човек. По средното образование, тој се вклучува или во пазарот на трудот или го продолжува своето академско образование на повисоко ниво.

Затоа е потребно средното образование да завршува со комплексен испит кој претставува завршница на дотогашното образование и е еден вид потврда на способноста на ученикот за самостојно продолжување на личниот и професионалниот живот.

Со овој документ се утврдени шест модели на испити. Гимназиското образование се заокружува со **државна матура** или со **училишна матура**, четиригодишното стручно образование со **државна матура** или со **завршен испит**, а средното уметничко образование со **државна матура** или со **училишна матура**.

3.1. Цели на матураџа и на завршниот испит

Воведувањето на вакви испити во средното образование има за цел да го зголеми кредибили-

тетот на дипломите за завршено средно образование и повратно да влијае на подигање на квалитетот на образованието.

Поконкретно, целите на испитите се:

- подигање на квалитетот на средното образование;
- следење и контрола на реализацијата на наставните програми (засновани на образовни стандарди на државно ниво);
- стекнување диплома за завршено средно образование (заокружување на образованието со испит);
- селекција за универзитетското образование;
- информирање на учениците, родителите и образовните институции за постигањата на учениците добиени преку валидни и веродостојни мерења.

3.2. Очекувани Придобивки

Со имплементацијата на оваа Концепција се очекува дека ќе се надминат најголемиот дел од слабостите на постојните испити на крајот на средното четиригодишно образование, како и на дел од слабостите на системот на средното образование. Очекувани придобивки од воведувањето на овие испити на крајот од средното образование се:

- **Поголем квалитет на матурските и на завршните испити.** Квалитетот на испитите ќе се подобри преку зголемениот број на ис-

пити што треба учениците да ги полагаат, особено во државната матура, и преку насоченоста на испитните цели да проверуваат претежно способности и компетенции. Поголемиот обем на екстерност и транспарентност во изведувањето на испитите ќе ја зголеми објективноста на резултатите кои ќе ги постигнат учениците.

- **Подобра прифатеност на дипломите.** Воведувањето на испити со поголем обем на екстерност и транспарентност од постојните, ќе претставува основа за поголема доверба во квалитетот на стекнатите знаења и способности на учениците како од страна на универзитетите, така и од страна на работодавачите. Преку ваквите испити се очекува стекнатите дипломи, без поголеми проблеми, да бидат прифатени не само во нашата земја, туку и во други земји каде што учениците би сакале да се вработат или да го продолжат образованието.
- **Надминување на двојните испити на крајот од средното образование.** Особена придобивка за учениците што го продолжуваат образованието ќе биде тоа што тие нема да полагаат посебен испит за влез на Универзитетот¹ и ќе биде олеснета нивната професионална ориентација.

¹ Освен за факултетите што проверуваат специфични способности (пр. Факултет за музички уметности, Факултет за драмски уметности, Факултет за физичка култура и др.).

- **Поквалитетна селекција за студии.** Предложените наставни предмети кои влегуваат во листата за државна матура добро ќе го прогнозираат успехот на учениците на студиите.
- **Подигање на квалитетот на средното образование.** Подигањето на квалитетот на испитите повратно ќе влијае на подигање на квалитетот на наставата и учењето, а особено на подигање на испитната култура во образованието и надминување на субјективноста во оценувањето.
- **Создавање база на валидни и објективни податоци.** Преку зголемувањето на екстерноста на испитите, дефинираноста на процедурите и прибирањето на податоците од испитите, на едно место ќе се создаде база на валидни и објективни податоци што ќе можат да се користат за анализа на состојбите и обезбедување на квалитет во системот на средното образование.

4

МОДЕЛИ НА ИСПИТИ

Моделот на испитите произлегува од општите цели на образованието и е во тесна врска со концептот на средното образование, односно со структурата на наставните планови и програми за гимназиското, средното стручно образование и средното уметничко образование.

Наставниот план за гимназиското образование содржи задолжителни предмети, задолжително – изборни програми, изборни предмети и проектни активности. Вака структурирано, гимназиското образование, пред сè, има за цел да ги подготвува учениците за универзитетски студии.

Во средното стручно образование во моментот се реализираат нови наставни планови и програми и стари наставни планови и програми.

Наставните планови за реформираното стручно образование и обука во траење од четири години содржат наставни предмети од областа на општото образование, стручното образование (каде посебно место има практичната обука), изборната настава и задолжителните активности. Наставните планови за стручното образование и обука, кои не се опфатени со реформата, содржат наставни предмети од областа на општото образование и стручното образование. Основната цел на средното стручно образование во траење од четири години е подготвување на учениците за вработување, но и за про-

должување на нивното образование на високообразовните институции.

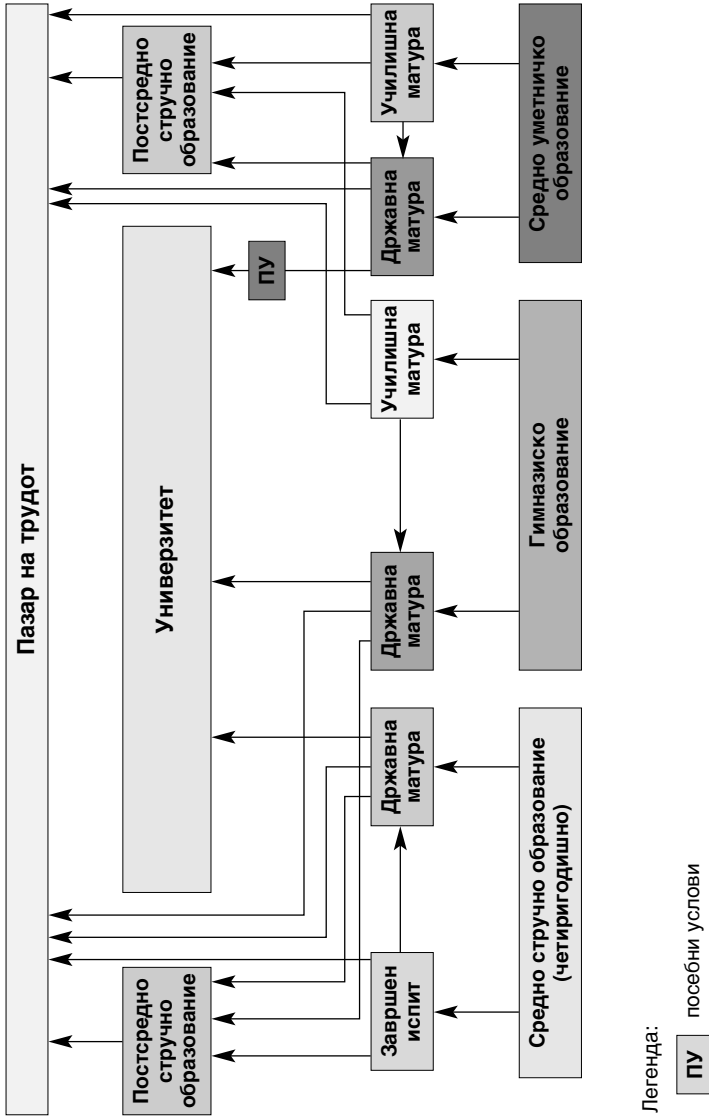
Средното уметничко образование е реформирано и се реализира според нов Наставен план кој содржи општообразовни, стручни, изборни предмети и задолжителни изборни активности.

Оваа Концепција ги содржи следниве видови испити:

- **државна матура** во гимназиското образование;
- **училишна матура** во гимназиското образование;
- **државна матура** во средното стручно образование;
- **завршен испит** во средното стручно образование;
- **државна матура** во средното уметничко образование.
- **училишна матура** во средното уметничко образование.

Во државната матура е понагласена селективната, а во училишната матура и во завршниот испит сертификатната улога. Во предложената Концепција е обезбедена доволно добра поврзаност меѓу **училишната матура** и **завршниот испит**, кои ќе ги организираат и спроведуваат училиштата, и **државната матура**, која ќе биде организирана и спроведувана целосно или делумно на централно ниво. Без оглед на тоа за кој вид на испит ќе се определи ученикот, во доволна мера ќе се обезбеди проверка на неговата оспособеност за вклучување на пазарот на трудот. На учениците што ќе полагаат испит

Графички приказ на испитите на крајот на гимназиското, средното стручно и средното уметничко образование

со примарно сертификатна функција им се дава можност подоцна да полагаат и **државна матура**.

Овој документ не ги содржи видовите на испити на крајот од стручното образование со траење од три години, стручното оспособување во траење до две години и на крајот од специјалистичкото образование, затоа што овие нивоа на средно образование сè уште не се реформирани. По завршувањето на промените, проектираните решенија на овие видови испити ќе бидат составен дел на оваа Концепција. Дотогаш овие испити ќе се полагаат врз основа на посебни правилници.

4.1. Државна матура во гимназиското образование

Државната матура во гимназиското образование, покрај тоа што претставува завршен дел на гимназиското образование, има за цел да послужи и за селекција на кандидатите за запишување на универзитетски студии.

Државната матура се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми за соодветните наставни предмети вклучени во листата за матура.

Државната матура опфаќа: **задолжителен дел, избран дел и проектна задача.**

1. Задолжителниот дел го сочинува еден наставен предмет:

- македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).

- 2. Изборниот дел** од државната матура го сочинуваат три наставни општообразовни предмети², кои ученикот ги бира од поширока листа на наставни предмети.
- 3. Проектната задача** е проучување на проблем што ученикот го избира од некој (некои) од наставните предмети или пошироко од образовните области.

Проектната задача има за цел да ја провери оспособеноста на учениците за:

- самостојно планирање и изведување на проектна задача и користење извори на информации и информатичка технологија;
- проучување и истражување на одделни проблеми;
- планирање и изведување експерименти.

Ученикот има право покрај четири предмети и проектна задача кои задолжително треба да ги полага, да избере и други, најмногу два кои може да ги избира од листата на предмети за изборниот дел од државната матура. Дополнителните два испити на ученикот му овозможуваат пошироки предуслови за запишување на високото образование.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето за сите наставни предмети и од **задолжителниот** и од

² Види Листа 1 во Прилози на Концепцијата.

изборниот дел од државната матура се врши **екстерно**³ преку писмени испити, а за одделни способности („Говорење“ во мајчин јазик, односно „Зборување“ во странски јазик) **интерно**⁴ преку усни испити. Проверувањето на знаењата, умењата и способностите на кандидатите за изготвување на проектната задача се врши **интерно**.

4.2. Училишна матура во гимназиско образование

Овој испит е наменет за учениците од гимназиското образование кои не се определиле за државна матура. Целта на овој испит е добивање сертификата за завршено гимназиско образование.

Училишната матура се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми за соодветните наставни предмети⁵ вклучени во листата на наставни предмети за училишна матура.

Училишната матура опфаќа: задолжителен дел, изборен дел и проектна задача.

1. Задолжителниот дел го сочинува еден наставен предмет:

- македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).

³ Проверката и оценувањето се изведува од страна на надворешни, независни оценувачи.

⁴ Проверката и оценувањето се изведува од страна на училишните предметни комисии.

⁵ Испитните програми се направени на пониско ниво (со базични барања) во споредба со испитните програми за државна матура.

- 2.** **Изборниот дел** го сочинува еден наставен предмет, кој ученикот го избира од поширока листа на наставни предмети⁶.
- 3.** **Проектната задача** е проучување на проблем што ученикот го избира од некој (некои) од наставните предмети или пошироко од образовните области.

Проектната задача има за цел да ја провери оспособеноста на учениците за:

- самостојно планирање и изведување на проектна задача и користење извори на информации;
- проучување и истражување на одделни проблеми;
- планирање и изведување експерименти и сл.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето по наставните предмети од **задолжителниот, од изборниот дел и проектната задача**, ќе се врши **интерно**.

За испитите по овие наставни предмети, испитните програми се изготвуваат екстерно, а спроведувањето на испитите и оценувањето се изведува од страна на училишните предметни матурски комитети. По потреба, заради проверка на релијабилноста на оценувањето во различни училишта, одреден примерок на трудови ќе бидат екстерно проверени.

⁶ Види Листа 1 во Прилози на Концепцијата.

4.3. Државна матура во четиригодишното средно стручно образование

Државната матура во четиригодишното средно стручно образование, покрај тоа што претставува завршен дел на средното стручно образование, има за цел да послужи и за селекција на кандидатите за запишување на више и високо стручно образование и на соодветни факултети.

Државната матура се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми за соодветните наставни предмети кои се вклучени во листата за матура.

Државната матура опфаќа: **задолжителен дел, изборен дел и проектна задача.**

- 1. Задолжителниот дел** го сочинува еден наставен предмет:
 - македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).
- 2. Изборниот дел** од државната матура го сочинуваат три наставни предмети. Два наставни предмети ученикот избира од листата на општообразовни наставни предмети за државна матура⁷, а третиот наставен предмет го избира од листата на стручни предмети⁸.
- 3. Проектната задача** ученикот ја избира од некој (некои) наставни предмети или

⁷ Види Листа 2 во Прилози на Концепцијата.

⁸ Види Листа 3 во Прилози на Концепцијата.

пошироко од образовните области.

Проектната задача има за цел да ја провери оспособеноста на учениците за:

- самостојно проучување и истражување на одделни проблеми;
- самостојно планирање и користење извори на информации и информатичка технологија при проучувањето;
- планирање и изведување експерименти;
- проектирање на соодветни решенија за изработка на одделни производи или вршење на одделни услуги.
- подготвување на документација; водење евиденции; изработка на планови, биланси и пресметки; изработка и обликување на службени акти, деловни писма, договори, решенија и извештаи; пополнување и обликување на обрасци и други инструменти.

Ученикот има право покрај четири предмети и проектна задача кои задолжително треба да ги полага, да избере и други, најмногу два кои може да ги избира од листата на предмети за изборниот дел од државната матура. Дополнителните два испити на ученикот му овозможуваат пошироки предуслови за запишување на високото образование.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето за наставните предмети од **задолжителниот дел** и од **двата**

наставни предмети од листата на општообразовни наставни предмети за државна матура се врши **екстерно** преку писмени испити, а проверувањето на стручниот предмет и одделни способности („Говорење“ во мајчин јазик, односно „Зборување“ во странски јазик) **интерно** преку усни и писмени испити.

Проверувањето на знаењата, умењата и способностите за изготвување на проектната задача се врши **интерно**, но пред соодветна комисија составена од претставници на училиштето и на социјалните партнери (претставници на трговските друштва од соодветната дејност предложени од Стопанската комора, Занаетчиската комора, Синдикатот, Бирото за вработување и сл.).

4.4. Завршен испит во средно стручно образование со четиригодишно траење

Овој испит е наменет за учениците од четиригодишното средно стручно образование кои не се определиле за државна матура. Целта на овој испит е добивање на сертификат за завршено четиригодишно средно стручно образование.

Завршниот испит се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми за соодветните наставни предмети⁹.

Завршниот испит во четиригодишното средно стручно образование опфаќа: **задолжителен дел, избран дел и проектна задача.**

⁹ Испитните програми се направени на пониско ниво (со базични барања) во споредба со испитните програми за државна матура.

- 1. Задолжителниот дел** го сочинува испитот по предметот:

 - македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).
- 2. Изборниот дел** од завршниот испит има за цел да ги провери клучните стручни знаења и компетенции. Овој дел го сочинува еден наставен предмет кој ученикот го избира од листата¹⁰ на стручни наставни предмети.
- 3. Проектната задача** од завршниот испит има за цел да ја провери **практичната оспособеност на ученикот** за вршење на работи од областа на структурата. Особено се проверува оспособеноста на учениците за:

 - проектирање на одделни решенија за изработка на производи или за вршење на одделни услуги;
 - изведување на одделни фази поврзани со ракување со средства, предмети за работа, начини и постапки на изведување на работите;
 - подготвување на документација; водење евиденции; изработка на планови, биланси и пресметки; изработка и обликување на службени акти, деловни писма, договори, решенија и извештаи; пополнување и обликување на обрасци и други инструменти.

¹⁰ Види Листа 3 во Прилози на Концепцијата.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето по наставните предмети од задолжителниот, изборниот дел и проектната задача се врши **интерно**.

За испитите по овие наставни предмети испитните програми се подготвуваат екстерно, а спроведувањето на испитите се изведува од страна на училишните предметни комисии за завршен испит.

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите за изготвување на проектната задача се врши **интерно**, но пред соодветна комисија составена од претставници на училиштето и на социјалните партнери (претставници на трговските друштва од соодветната дејност предложени од Стопанската комора, Занаетчиската комора, Синдикатот, Бирото за вработување и сл.).

4.5. Државна матура во средното уметничко образование

Државната матура во средното уметничко образование, покрај тоа што претставува завршен дел на овој вид образование, има за цел да послужи и за селекција на кандидатите за запишување на високообразовните институции.

Државната матура се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми за соодветните наставни предмети вклучени во листата за матура.

Државната матура опфаќа: задолжителен дел, избран дел и проектна задача.

- 1. Задолжителниот дел** го сочинува еден наставен предмет:
 - македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).
- 2. Изборниот дел** од државната матура го сочинуваат три наставни предмети. Два наставни предмети ученикот избира од листата на општообразовните наставни предмети за државна матура¹¹, а третиот наставен предмет го избира од листата на стручните предмети¹².
- 3. Проектната задача** се избира од наставните предмети карактеристични за образовниот профил, и тоа:
 - а)** во насоката применета ликовна уметност ученикот избира:
 - проектна задача од предметите карактеристични за образовниот профил што спаѓаат во областа на **применетата уметност**¹³ или во областа на **ликовната уметност**;
 - б)** во насоките музичка уметност и балетска уметност овој дел од матурскиот испит се состои од:

¹¹ Види Листа 4 во Прилози на Концепцијата.

¹² Види Листи 5, 7 и 9 во Прилози на Концепцијата.

¹³ Види Листа 6 во Прилози на Концепцијата.

- проектна задача што ученикот ја избира од предметите карактеристични за образовниот профил¹⁴;
- сценска изведба на проектната задача.

Целта на проектната задача во матурата за овој вид образование е да се провери оспособеноста на учениците за самостојно подготвување, извршување и изведување на задачи во соодветните образовни профили.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето за наставните предмети од **задолжителниот дел** и од **двата наставни предмети од листата на општо-образовни наставни предмети за државна матура** се врши **екстерно** преку писмени испити, а проверувањето на стручниот предмет и одделни способности („Говорење“ во мајчин јазик, односно „Зборување“ во странски јазик) **интерно** преку усни и писмени испити.

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите за изготвување на проектната задача се врши **интерно**, но пред соодветна комисија составена од претставници на училиштето и на друштвата или здруженијата на ликовните и музичките уметници.

¹⁴ Види Листи 8 и 10 во Прилози на Концепцијата.

4.6. Училишна матура во средното уметничко образование

Целта на овој испит е добивање сертификат за завршено уметничко образование.

Училишната матура во средното уметничко образование се полага според посебни испитни програми кои се темелат на наставните програми во реформираното средно уметничко образование.

Училишната матура содржи: **задолжителен дел, избран дел и проектна задача.**

- 1. Задолжителниот дел** го сочинува еден наставен предмет:
 - македонски јазик и литература (за учениците од албанската заедница албански јазик и литература, а за учениците од турската заедница турски јазик и литература).
- 2. Изборниот дел** го сочинува еден стручен наставен предмет што ученикот го избира од наставните предмети заеднички за насоката¹⁵.
- 3. Проектната задача** се избира од наставните предмети карактеристични за образовниот профил:
 - а)** во насоката применета ликовна уметност ученикот избира проектна задача, и тоа:
 - проектна задача од предметите карактеристични за образовниот профил што спаѓаат во областа на **применетата уметност**¹⁶ или во областа на **ликовната уметност**;

¹⁵ Види Листи 5, 7 и 9 во Прилози на Концепцијата.

¹⁶ Види Листа 6 во Прилози на Концепцијата.

б) во насоките музичка уметност и балетска уметност овој дел од матурскиот испит се состои од:

- проектна задача што ученикот ја избира од предметите карактеристични за образовниот профил¹⁷;
- сценска изведба на проектната задача.

Целта на проектната задача во матурата за овој вид образование е да се провери оспособеноста на учениците за самостојно подготвување, извршување и изведување на задачи во соодветните образовни профили.

Начин на проверка на знаењата, умеењата и способностите

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите на кандидатите и оценувањето за наставните предмети од **задолжителниот** и од **изборниот дел на училишната матура** се врши **интерно**.

Проверувањето на знаењата, умеењата и способностите за изготвување на проектната задача се врши **интерно**, но пред соодветна комисија составена од претставници на училиштето и на друштвата или здруженијата на ликовните и музичките уметници.

¹⁷ Види Листи 8 и 10 во Прилози на Концепцијата.

5

НАЧИН НА ОЦЕНУВАЊЕ

Оценката на успехот на ученикот на секој од испитите ќе се искажува одделно на скала од 1–5. Општ успех на матурата или на завршниот испит не се искажува.

Прагот на положеност за секој испит одделно и опсегот на бодови за секоја од позитивните оценки се определуваат врз основа на критериуми што ги предлага соодветната државна предметна комисија, а ги усвојува Државниот матурски одбор.

За повисока дискриминативност на резултатите успехот за позитивните оценки дополнително ќе биде изразен и на перцентилна скала од 0–100.

Критериумите за секоја од оценките за **интерните испити** училишните предметни комисии ќе ги изготват врз основа на испитните програми и испитните задачи за секоја година. Тие ќе бидат искажани преку описи на знаења, умеења и способности што кандидатот треба да ги покаже за секоја од оценките.

Државната матура се смета за положена ако ученикот на сите пропишани испити постигне резултат над прагот на положеност.

Училишната матура и завршниот испит се сметаат за положени ако ученикот по сите пропишани испити постигне резултат над прагот на положеност.

6

КРИТЕРИУМИ ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ ЗА ПОЛАГАЊЕ И ИЗБОР НА ПРОЕКТНИ ЗАДАЧИ

6.1. Критериуми за избор на наставни предмети за полагање на државна маџура и училишна маџура во гимназиско образование

Изборен предмет може да биде наставен предмет кој исполнува еден од следните критериуми:

- Наставен предмет што се изучува најмалку две учебни години со најмалку два часа неделен фонд¹⁸.
- Наставен предмет што се изучува со најмалку вкупен фонд од 136 часа¹⁹.

Критериуми за избор на проектна задача

- Проектната задача се избира од наставните предмети и области за кои се определил ученикот.
- Образовните области ги утврдува училиштето.

¹⁸ Освен за наставниот предмет филозофија што се изучува во една учебна година.

¹⁹ Освен за наставниот предмет филозофија што се изучува со 102 наставни часа вкупен фонд.

6.2. Критериуми за избор на наставни предметџи за џолаџање на државна маџура и завршен исџиџ во средното стручно образование

Изборен предмет може да биде наставен предмет кој исполнува еден од следните критериуми:

- Наставен предмет што се изучува најмалку две учебни години со најмалку два часа неделен фонд.
- Наставен предмет што се изучува со најмалку 136 часа вкупен фонд.

Критериуми за изработка на проектна задача

- Проектната задача се изработува од областа на структурата, односно подрачјето на трудот.
- Образовните области ги утврдува училиштето.

6.3. Критериуми за избор на наставни предмети за полагање на државна маџура и училишна маџура во средното уметничко образование

Изборен предмет може да биде наставен предмет кој исполнува еден од следните критериуми:

- Наставен предмет што се изучува најмалку две учебни години со најмалку два часа неделен фонд²⁰.
- Наставен предмет што се изучува со најмалку вкупен фонд од 136 часа²¹.

Критериуми за изработка на проектна задача

- Проектната задача се избира од наставните предмети карактеристични за образовниот профил.
- Образовните области ги утврдува училиштето.

²⁰ Освен за наставните предмети филозофија и естетика што се изучуваат во една учебна година.

²¹ Освен за наставните предмети филозофија и естетика што се изучуваат со 102 наставни часа вкупен фонд.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ул. „Руѓер Бошковиќ“, б.б., Скопје

❖ ❖ ❖

За издавачот:
Весна Хорватовиќ, директор на БРО

❖ ❖ ❖

КОНЦЕПЦИЈА
ЗА МАТУРА И ЗА ЗАВРШЕН ИСПИТ ВО СРЕДНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ СО ЧЕТИРИГОДИШНО ТРАЕЊЕ
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

– измени и дополнувања –

❖ ❖ ❖

Лектура:
Сузана Стојковска

❖ ❖ ❖

Графичко и техничко уредување:
Билјана Михајловска

❖ ❖ ❖

Тираж:
500 примероци

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

П Р И Л О З И

**НА КОНЦЕПЦИЈАТА ЗА МАТУРА
И ЗА ЗАВРШЕН ИСПИТ ВО СРЕДНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ СО ЧЕТИРИГОДИШНО
ТРАЕЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
- измени и дојолнувања -**

Скопје, 2007

СОДРЖИНА

I. ЛИСТИ НА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	5
II. ДИНАМИКА ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА КОНЦЕПЦИЈАТА ЗА МАТУРА И ЗА ЗАВРШЕН ИСПИТ ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ СО ЧЕТИРИГОДИШНО ТРАЕЊЕ (ПРВА ФАЗА)	24

ЛИСТИ НА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

1. ЛИСТА на наставни предмети за полагање на државна маџура и на училишна маџура во гимназиско образование

1. МАТЕМАТИКА
2. СТРАНСКИ ЈАЗИК
3. ФИЗИКА
4. ХЕМИЈА
5. БИОЛОГИЈА
6. ГЕОГРАФИЈА
7. КЛАСИЧНИ ЈАЗИЦИ
8. ЛИКОВНА УМЕТНОСТ
9. МУЗИЧКА УМЕТНОСТ
10. ФИЛОЗОФИЈА
11. СОЦИОЛОГИЈА
12. ИСТОРИЈА
13. ИНФОРМАТИКА¹
14. МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
за учениците што наставата ја следат
на албански или на турски јазик

¹ Се подразбира наставниот предмет информатика со информатичка технологија (2+2 часа).

**2. ЛИСТА на оџиџообразовни наџтавни
џреџмети оџ изборниџ џел за џолаџање
на државна маџура во средноџо сџручно
образование**

1. МАТЕМАТИКА
2. СТРАНСКИ ЈАЗИК
3. ФИЗИКА
4. ХЕМИЈА
5. БИОЛОГИЈА
6. ИСТОРИЈА²
7. ИНФОРМАТИКА³
8. БИЗНИС

² Се подразбира наставниот предмет *историја со историја на Македонија* (2+2 часа).

³ Се подразбира наставниот предмет *информатика со информатичка технологија* (2+2 часа).

3

**ЛИСТА на сџручни насџавни џреќмеџи
оѓ изборниоџ џел на државнаџа маџура и
завршниоџ исџиџ во сџручноџо образование**

- СПОРЕД НОВИ НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

I. СТРУКА: МАШИНСКА

- I.1. *Образовен профил:*
машински техничар за производство
– Автоматско управување и програмирање
– Возила и механизација
– Технологија на обработка
- I.2. *Образовен профил:*
машинско-енергетски техничар
– Хидропневматска техника
– Термотехника
- I.3. *Образовен профил:* **автомеханичар**
– Системи кај моторни возила
– Мотори со внатрешно согорување
- I.4. *Образовен профил:*
машински воздухопловен техничар
– Воздухопловни системи и мотори
– Авиоелектротехника и електроника
– Воздухопловни конструкции

II. СТРУКА: ЗДРАВСТВЕНА

- II.1. *Образовен профил: забен техничар*
– Фиксна протетика
– Мобилна протетика
- II.2. *Образовен профил: медицинска сестра*
– Хирургија со гинекологија и акушерство со нега
– Интерна и педијатрија со нега
- II.3. *Образовен профил:*
медицински лабораториски техничар
– Микробиологија со паразитологија
– Клиничка хемија
- II.4. *Образовен профил:*
фармацевтски лабораториски техничар
– Фармацевтска технологија
– Фармацевтска хемија
– Фармакогнозија

III. СТРУКА: ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА

- III.1. *Образовен профил:*
електротехничар - енергетичар
– Автоматика
– Електрични машини и погони
– Електрични апарати и уреди
- III.2. *Образовен профил:*
електротехничар за електроника и телекомуникации
– Дигитална електроника и микропроцесори
– Електронски склопови и уреди
– Телекомуникациски склопови и уреди

- III.3. *Образовен профил: **електротехничар за компјутерска техника и автоматика***
- Автоматика
 - Програмирање
 - Дигитални системи

IV. СТРУКА: ЗЕМЈОДЕЛСКО-ВЕТЕРИНАРНА

- IV.1. *Образовен профил: **ветеринарен техничар***
- Паразитски и внатрешни болести
 - Микробиологија и патологија
- IV.2. *Образовен профил: **земјоделски техничар***
- Лозаро–овоштарско производство
 - Градинарско производство
 - Сточарско производство

V. СТРУКА: ТЕКСТИЛНА

- V.1. *Образовен профил: **текстилен конфекциски техничар***
- Технологија на конфекционирање
 - Конструкција на облека

VI. СТРУКА: ПРОИЗВОДНО-ПРОЦЕСНА

- VI.1. *Образовен профил: **процесен техничар***
- Процесна техника
 - Процесна контрола
 - Производна техника

VII. СТРУКА: ГРАДЕЖНО-ГЕОДЕТСКА

VII.1. Образовен профил: архитектонски техничар

- Градежни конструкции
- Проектирање и урбанизам
- Планирање и менаџмент

VII.2. Образовен профил: градежен техничар

- Сообраќајници
- Армирано–бетонски конструкции
- Хидротехнички објекти

VII.3. Образовен профил: геодетски техничар

- Геодезија и геодетски подлоги
- Инженерска геодезија
- Катастар

VIII. СТРУКА: ГРАФИЧКА

VIII.1. Образовен профил: графички техничар

- Технологија на графичка подготовка
- Технологија на печат и доработка

IX. СТРУКА: СООБРАЌАЈНА

IX.1. Образовен профил: техничар за патен сообраќај, транспорт и складирање

- Интегрален транспорт
- Автобази и автостаници
- Безбедност во јавниот сообраќај

X. СТРУКА: ЕКОНОМСКО-ПРАВНА И ТРГОВСКА

- X.1. *Образовен профил: економски асистент/техничар*
- Деловно работење
 - Економија
 - Право
 - Сметководство
- X.2. *Образовен профил: деловен секретар*
- Секретарско работење
 - Економија
 - Право
 - Деловно работење
- X.3. *Образовен профил: правен асистент/техничар*
- Основи на јавно право
 - Основи на правото
 - Основи на приватно право
 - Економија
 - Канцелариско работење
- X.4. *Образовен профил: асистент/техничар за трговија и маркетинг*
- Маркетинг и маркетинг менаџмент
 - Економија
 - Право
 - Трговија со трговско работење

XI. СТРУКА: УГОСТИТЕЛСКО-ТУРИСТИЧКА

- XI.1. *Образовен профил: хотелско-туристички техничар*
- Агенциско работење
 - Хотелско работење

- СПОРЕД СТАРИ НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

I. СТРУКА: МАШИНСКА

- I.1. *Образовен профил:*
машински техничар за шински возила
 - Машински елементи
 - Шински возила на МЖ
- I.2. *Образовен профил:*
машински техничар
 - Машински елементи
 - Алатни машини и технолошка подготовка
- I.3. *Образовен профил:* **машински техничар за нумеричко управувани машини**
 - Машински елементи
 - Нумеричко управување
- I.4. *Образовен профил:*
машинско-енергетски техничар
 - Хидропневматска техника
 - Термодинамика и термотехника
- I.5. *Образовен профил:* **машински техничар за механизациони машини и возила**
 - Мотори со внатрешно согорување
 - Градежни и рударски машини

II. СТРУКА: ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА

- II.1. *Образовен профил:* **електротехничар за автоматика и сметачка техника**
 - Програмирање
 - Основи на електротехника

- II.2. *Образовен профил:*
електротехничар-енергетичар
– Електрично осветление и инсталации
– Електрични машини со електромоторен погон
- II.3. *Образовен профил:*
електротехничар-електроничар
– Електронски уреди
– Комуникациска техника

III. СТРУКА: ЗЕМЈОДЕЛСКА

- III.1. *Образовен профил:*
техничар за земјоделска техника
– Земјоделски машини
– Мотори и трактори
- III.2. *Образовен профил:* **земјоделски техничар**
– Сточарство
– Лозарство со винарство
– Поледелство
- III.3. *Образовен профил:*
хидромелиоративен техничар
– Експлоатација и одржување
– Хидромелиорации
- III.4. *Образовен профил:* **тутунски техничар**
– Ферментација
– Фабрикација
- III.5. *Образовен профил:*
техничар за хортикултура
– Градинарство со цвеќарство
– Лозарство со овоштарство

IV. СТРУКА: РУДАРСКО-ГЕОЛОШКА И МЕТАЛУРШКА

- IV.1. *Образовен профил: **рударски техничар***
– Рударство
– Откопни методи
- IV.2. *Образовен профил: **геолошки техничар***
– Длабинско дупчење со методи на истражување
– Геолошко картирање
- IV.3. *Образовен профил: **металуршки техничар за благородни метали***
– Дизајн во златарство
– Технологија на занимање на благородни метали

V. СТРУКА: УГОСТИТЕЛСКО-ТУРИСТИЧКА

- V.1. *Образовен профил: **хотелско-туристички техничар***
– Агенциско–хотелско работење
– Основи на угостителството и туризмот

VI. СТРУКА: ТЕКСТИЛНА

- VI.1. *Образовен профил: **текстилен техничар - предач***
– Технологија на предањето
– Испитување на текстилот
- VI.2. *Образовен профил: **текстилен техничар - плетач***
– Технологија на плетењето
– Испитување на текстилот

- VI.3. *Образовен профил:*
текстилен техничар - облагородувач
– Технологија на боењето и печатењето
– Испитување на текстилот
- VI.4. *Образовен профил:*
конфекциски моделар
– Технологија на конфекционирање со машини
– Моделирање на облека
- VI.5. *Образовен профил:*
текстилен конфекциски техничар
– Технологија на конфекционирање со машини
– Конструкција на облека

VII. СТРУКА: КОЖАРСКА

- VII.1. *Образовен профил:* **техничар за обувки**
– Моделирање и технологија на изработка на обувки
– Машини и апарати во индустријата за обувки

VIII. СТРУКА: ЗДРАВСТВЕНА

- VIII.1. *Образовен профил:* **забен техничар**
– Коронки и мостови со морфологија
– Анатомија со физиологија
- VIII.2. *Образовен профил:*
медицинска сестра - техничар
– Интерна и педијатрија со нега
– Анатомија со физиологија

- VIII.3. *Образовен профил:*
стоматолошка сестра - техничар
– Анатомија и физиологија
– Болести на уста и заби
- VIII.4. *Образовен профил:*
физиотерапевтски техничар
– Физикална терапија
– Анатомија со физиологија
- VIII.5. *Образовен профил:* **гиниколошко - акушерска сестра - техничар**
– Акушерство со нега
– Анатомија и физиологија
- VIII.6. *Образовен профил:*
фармацевтски техничар
– Фармацевтска технологија
– Фармацевтска хемија
– Фармакогнозија
- VIII.7. *Образовен профил:*
медицински лабораториски техничар
– Микробиологија со епидемиологија
– Клиничка биохемија

IX. СТРУКА: ГРАДЕЖНА

- IX.1. *Образовен профил:* **градежен лаборант - техничар**
– Технологија на бетонот и армираниот бетон
– Технологија на работењето со практична настава
- IX.2. *Образовен профил:*
градежен техничар за високоградба
– Градежни конструкции
– Основи на проектирањето

IX.3. *Образовен профил:*

градежен техничар за нискоградба

- Технологија на бетонот и армираниот бетон
- Патишта и земјани работи

IX.4. *Образовен профил:* **ракувач со сложена градежна механизација**

- Машински елементи
- Градежни машини

X. СТРУКА: ГЕОДЕТСКА

X.1. *Образовен профил:* **геодетски техничар**

- Геодезија
- Применета геодезија

XI. СТРУКА: ШУМАРСКА

XI.1. *Образовен профил:* **техничар за пејзажна архитектура**

- Подигање и одржување зелени површини
- Заштита на растителноста

XI.2. *Образовен профил:* **шумарски техничар**

- Подигање и одгледување на шуми
- Искористување на шумите

XII. СТРУКА: ДРВОПРЕРАБОТУВАЧКА

XII.1. *Образовен профил:* **техничар за примарна обработка на дрвото**

- Примарна обработка на дрвото
- Полуфинална обработка на дрвото

XII.2. *Образовен профил: техничар за финална обработка на дрвото*

- Дрвни конструкции
- Финална обработка на дрвото

XIII. СТРУКА: ПРЕХРАНБЕНА

XIII.1. *Образовен профил: прехранбен техничар*

- Аналитичка хемија
- Прехранбена технологија

XIV. СТРУКА: ХЕМИСКО-ТЕХНОЛОШКА

XIV.1. *Образовен профил:*

хемиско-технолошки техничар

- Аналитичка хемија
- Неорганска технологија
- Органска технологија

XIV.2. *Образовен профил: техничар за очна оптика*

- Очна оптика
- Оптички мерења

XV. СТРУКА: ЛИЧНИ УСЛУГИ

XV.1. *Образовен профил: козметички техничар*

- Козметологија
- Применета козметика

XVI. СТРУКА: СООБРАЌАЈНА

XVI.1. *Образовен профил: сообраќаен техничар*

- Организација на патен сообраќај
- Гаражи и сервиси

XVI.2. *Образовен профил: техничар за интегрален и индустриски транспорт*

- Организација на патен сообраќај
- Интегрален и индустриски транспорт

XVI.3. *Образовен профил:*

сообраќаен транспортен техничар

- Организација на железничкиот сообраќај
- Организација на превоз на предмети

XVI.4. *Образовен профил: ПТТ техничар (техничар за ПТТ сообраќај)*

- Поштенски сообраќај
- Парично работење во ПТТ

XVII. СТРУКА: ФИЗИЧКА КУЛТУРА

XVII.1. *Образовен профил:*

аниматор по физичка култура

- Теорија и методика на спортскиот тренинг
- Основи на психомоториката

**4. ЛИСТА на општообразовни наставни
предмети за изборниот дел на државната
матура во средното уметничко образование**

1. СТРАНСКИ ЈАЗИК
2. ИСТОРИЈА
3. ЕСТЕТИКА
4. ФИЛОЗОФИЈА

**5. ЛИСТА на сџручни насџавни ѓредмети за
изборниот дел на државната и училишната
маџура во средното уметничко образование**

Насока: Применета ликовна уметност
(сите образовни профили)

Наставни предмети:

- Историја на уметноста
- Акт со пластична анатомија
- Компјутерска графика
- Декоративно писмо

**6. ЛИСТА на наџавни предметџи оџ кои се избира
џроектџна задача за државнаџа и училишнаџа
маџура во средноџо уметџничко образование**

Насока: Применеџа ликовна уметџностџ

1. *Образовен профил:*
техничар за применето сликарство

Наставни предмети:

- Применето сликарство
- Цртање и сликање

2. *Образовен профил:*
техничар за применето вајарство

Наставни предмети:

- Декоративна и индустриска форма
- Моделирање

3. *Образовен профил:*
техничар за применета графика

Наставни предмети:

- Применета графика
- Графички техники

4. *Образовен профил:*
техничар за дизајн на керамика

Наставни предмети:

- Индустриска керамика
- Уникатна керамика

5. *Образовен профил:*
техничар за дизајн на текстил и облека

Наставни предмети:

- Обликување на текстил
- Обликување на облека

6. *Образовен профил:*
техничар за дизајн на ентериер и мебел

Наставни предмети:

- Обликување на ентериер и мебел
- Конструктивно–техничка подготовка

7. ЛИСТА на стручни наставни предмети за изборниот дел на државната и училишната мајтура во средното уметничко образование

Насока: Музичка уметност

1. *Образовен профил: музичар теоретичар*

Наставни предмети:

- Солфеж
- Пијано
- Музички фолклор
- Музички форми
- Историја на музиката со познавање на музичката литература

2. *Образовен профил: музичар изведувач*

Наставни предмети:

- Хармонија
- Музички форми
- Контрапункт
- Солфеж
- Историја на музиката со познавање на музичката литература

**8. ЛИСТА на наставни предмети од кои се избира
проектна задача за државната и училишната
мајтура во средното уметничко образование**

Насока: Музичка уметност

1. *Образовен профил: музичар теоретичар*

Наставни предмети:

- Хармонија
- Конрапункт
- Солфеж

2. *Образовен профил: музичар изведувач*

Наставни предмети:

- Инструмент/соло пеење

9. ЛИСТА на стручни наставни предмети за изборниот дел на државната и училишната мајтура во средното уметничко образование

Насока: Балетска уметност

1. *Образовен профил:*
балетски играч - балерина

Наставни предмети:

- Глума
- Карактерни игри
- Репертоар
- Модерен балет

2. *Образовен профил:* **фолклорен играч**

Наставни предмети:

- Народни ора
- Народно пеење
- Етнологија

**10. ЛИСТА на наставни предмети од кои се избира
проектна задача за државната и училишната
мајмура во средното уметничко образование**

Насока: Балетска уметност

1. *Образовен профил:*
балетски играч - балерина

Наставни предмети:

- Историски игри
- Модерен балет
- Репертоар

2. *Образовен профил:* **фолклорен играч**

Наставни предмети:

- Народни ора
- Народно пеење

II

ДИНАМИКА НА ВОВЕДУВАЊЕ НА КОНЦЕПЦИЈАТА ЗА МАТУРА И ЗА ЗАВРШЕН ИСПИТ ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ СО ЧЕТИРИГОДИШНО ТРАЕЊЕ (ПРВА ФАЗА)

Решенијата од концепцијата што се однесуваат на училишната матура во гимназиското образование и училишната матура во средното уметничко образование, како и за завршниот испит во средното стручно образование ќе се воведат целосно во учебната 2007/08 година.

Решенијата од концепцијата што се однесуваат на државната матура во гимназиското, средното стручно и средното уметничко образование ќе се воведуваат фазно.

При фазното воведување наставниот предмет што го избрал ученикот да го полага екстерно, не може да го полага и интерно.

I ОДАЗА

Учебна година: 2007/08

Учениците во гимназиското образование полагаат:

екстерно:

- **еден** задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
- **еден** избран наставен предмет: математика* или странски јазик;

интерно:

- **два** изборни наставни предмети од листата на наставни предмети за полагање на државна матура.

Проектна задача.

Учениците во средното стручно образование полагаат:

екстерно:

- **еден** задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
- **еден** избран наставен предмет: математика* или странски јазик;

интерно:

- **еден** избран општообразовен наставен предмет од листата на наставни предмети за полагање на државна матура;
- **еден** избран стручен наставен предмет од листата на наставни предмети за третиот предмет од изборниот дел на државната матура во стручното образование.

Проектна задача.

* Испитот по математика се реализира на две нивоа: основно ниво и напредно ниво.

Учениците во средното уметничко образование полагаат:

екстерно:

- **еден** задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
- **еден** избран наставен предмет: странски јазик или естетика / филозофија;

интерно:

- **два** избрани стручни настани предмети од листата на наставни предмети за полагање на државна матура.

Проектна задача.